

A bánat erősebb a boldogságnál

Ragnar Kjartansson Koppenhágában

Copenhagen Contemporary, 2017. II. 5-ig

BOROS LILI

Koppenhága kikötőjének egyik szigetcskéjén, a Papír-szigeten 2015-ben megnyílt a Copenhagen Contemporary (CC) négy hatalmas, egyenként mintegy 800 négyzetméteres csarnoka, amely 2016 nyarától 2017 végéig kiállítótérként funkcionál. A privát, független kezdeményezésű és leginkább magántámogatásokból fenntartott pilotprojekt – amelynek működése ugyan egyelőre időleges – az installatív műfajok bemutatását helyezi előtérbe, és a képzőművészet intermediális jelenségeire, a zene, a mozgókép és a performansz közötti kapcsolatokra fókuszál. Mindezt feltehetően kellő anyagi háttérrel, egy jól bevált módszer szerint teszi, ahogyan a moszkvai Garage Museum of Contemporary Art vagy a kijevi Pinchuk Art Centre – igaz, a CC-nek egyelőre nincsenek gyűjteményezési törekvései, azaz a köztudatba való bevezetését és szakmai legitimációját megfelelő mennyiségű magántőkével és nagy nemzetközi húzónevekkel igyekezik megvalósítani.

S nyilvánvalóan nem kockáztat túl sokat, amikor Yoko Onót vagy Bruce Naumant választja, hogy míg az előbbinek a számos helyen bemutatott *Wish Tree Garden*ével fogadja a látogatót az épületen kívül, addig az éppen 75. születésnapját ünneplő Nauman előtt egy kisebb léptékű retrospektív kiállítással tiszteljen. Nauman egyébként jól ismert, számtalanszor bemutatott és publikált munkákkal van jelen ezen a kiállításon.

A magát „a legkortársabb” koppenhágai helyszíneként és nemzetközi művészeti központként definiáló intézmény kifejezett szándéka, hogy többek között a párizsi Palais de Tokyo, a Tate Modern vagy a MoMA PS1 kiállítási koncepciója által inspirálódjon. Így nem véletlen, hogy a „nemzetközi kortárs művészetet” a Palais de Tokyo-ban 2015-ben bemutatott, francia Céleste Boursier-Mougenot (akinek hanginstallációjában a zebra-pintyekkel benépesített csarnokban erősítő és gitárok által kibocsátott hangok lépnek kapcsolatba a madarak csiripelésével) mellett az izlandi Ragnar Kjartansson képviselje.

RAGNAR KJARTANSSON:

Jelenetek a nyugati kultúrából, 2015, kiállítási installáció, Copenhagen Contemporary 2016

© A művész, Luhring Augustine, New York & i8 Galéria, Reykjavík

foto: Anders Sune Berg

Ragnar Kjartansson rendkívül felkapott alakja a nemzetközi művészeti szcénának; a 2000-es évek óta zene alapú performanszaival és irodalmi, zenei, színházi vonatkozású videóinstallációival van jelen a biennálékon, a vezető nemzetközi intézmények kiállítási programjaiban. 2009-ben Izlandot képviselte a Velencei Biennálén, később a Palais de Tokyo szentelt egyéni kiállítást a fiatal művészeknek. 2013-ban részt vett a biennálé *Enciklopédikus palota* című központi kiállításán, 2014-ben szerepelt a szentpétervári Manifesta programjában, és mint jó nevű művész a New York-i New Museum populizmusba hajló kiállításai közé is bekerülhetett. Saját koncepciója alapján épített terekben előadott, rögzített performanszai (gyakran ő maga vagy a családtagjai szereplésével) többnyire az ismétlés struktúra-képző, ugyanakkor kiüresítő eljárására építenek, amelyekben személyes, tragikomikus vagy drámai anekdotákat, emlékeket is felhasznál, legtöbbször nélkülözve a valós narratívát. Mindez hosszan tartó, ismétlődő jeleneteket eredményez, melyek lelassítják, megtörik a videók idejét, ciklikus, lelassult időtapasztalatot eredményeznek (képi világot tekintve talán a finn Eija-Liisa Ahtila vagy a holland Aernout Mik videóíhoz hasonlítanak).

A CC két, időben és térben nagy kiterjedésű videóinstallációt mutat be. Az egyik a Kjartansson oeuvre-jében nem először megjelenő, ugyanakkor rendkívül egyszerű elven alapuló *A Lot of Sorrow* (Gyötrelmek, 2013) című egycsatornás videó, amelyben az amerikai The National együttes Sorrow című, 3,25 perces dalát több mint 6 órán keresztül ismétli. A művész számára kiindulópontként, alapvető emocionális tapasztalatként szerelmének elvesztése szolgált. Számára a megértést vagy a belenyugvást egy popdal melankolikus refrénjének az ismétlése hozhatja el: „Sorrow found me when I was young. Sorrow waited, sorrow won. „Cause I don't wanna get over you. I don't wanna get over you.” A zenekar folyamatosan, szünet nélkül játszik, miközben

RAGNAR KJARTANSSON: Jelenetek a nyugati kultúrából, *A hajó*, 2015 (Stephan Stephensen, Kristín Anna Valtýsdóttir és Gyða Valtýsdóttir), egycsatornás videó, 02:36:00 HUNGART © 2017

RAGNAR KJARTANSSON: Jelenetek a nyugati kultúrából, *Égő ház*, 2015, egycsatornás videó, 01:32:00 HUNGART © 2017

RAGNAR KJARTANSSON: Jelenetek a nyugati kultúrából, *Szeretők*, 2015 (Ásrún Magnúsdóttir és Atli Bollason), 2015, egycsatornás videó, 00:38:00 HUNGART © 2017

RAGNAR KJARTANSSON: Jelenetek a nyugati kultúrából, *A medence*, 2015 (Elizabeth Peyton), egycsatornás videó, 00:24:37 HUNGART © 2017

a kamera rögzíti az együttes tagjainak arra irányuló erőfeszítését, hogy teljesítsék a feladatot. A folyamatosan változó közönség és a színpadon néha feltűnő Kjartansson is szereplője a videónak, melyet teljességében lehetetlen befogadni. A látogató annak csak egy bizonyos fázisába tud bekapcsolódni, ahogyan a koncert résztvevői is folyamatosan cserélődtek a felvétel helyszínénél szolgáló brooklyni MoMA PS1-ban.

A Lot of Sorrowhoz hasonlóan az ismétlés esztétikáján alapul a Koppenhágában most nem látható korábbi műve, a *God* (2007). Itt Kjartansson táncdal-énekesként a *Sorrow Conquers Happiness* egyetlen sorát énekli. Ugyanezt tette oroszul a 10. jubileumi, Szentpéterváron megrendezett Manifesta keretein belül a Vityebszki pályaudvar zenetermében 24 órán keresztül, egy zenekar kíséretében. Az állandóan ismétlődő dallamban a boldogság és a fájdalom keveredésére irányuló érdeklődését fejezi ki: azt, ami a skandináv és a szláv kultúrában közös. A romantikus Weltschmerz találja itt meg, az északi melankólia személyes interpretációját nyújtva.

Kjartansson munkáiból hiányzik a politikum, eltérően Aernout Mik hang nélküli videóitól, ő inkább filozófikus-emocionális oldalról közelít: a repetitív jelenetekben az eredeti jelentés (ha volt is) kiüresítése valósulhatna meg, de mégsem ez történik. Hogyan írja újra magát a dal, a történet? Felépít vagy éppen ellenkezőleg, kiüresít? Abszurdá válik vagy elmélyül? Kjartansson kiutat keres vagy az élet értelmetlenségét illusztrálja? Ezt az elbizonytalanító, hangulatteremtő eljárást a

színházi körülményekhez hasonlóan alkalmazza Kjartansson Vito Acconci vagy Bruce Naumannel ellentétben, akik a színházzal szemben definiálták magukat. Az időtartam, illetve a test fizikai vagy szellemi határainak központba helyezése a performanszművészet kezdetén nagy jelentőséggel bírt, de Kjartanssont nem ez érdekli igazán. A performanszra nem mint a színház antitezisére tekint – lévén színész szülők gyermeke –, hanem éppen a színészi módszerek egyik aspektusát, ugyanannak a darabnak, dalnak a folyamatos ismétlését, mantra jellegét hangsúlyozza. Mindeközben redukálja a narratívát: egyetlen ismétlődő pillanatra vagy hangulatra összpontosít: a kimerevített, beragadt pillanat megteremt a melankolikus atmoszférát, a bánat birodalmát, s egyfajta csehovi világot, a mindennapi létezés monotoníáját idézi fel.

A Copenhagen Contemporaryban bemutatott másik videoinstallációja *Scenes from Western Culture* (Jelenetek a nyugati kultúrából, 2015). A nyolc nagy méretű, mennyezetről lógó vetítővászon mintha a nyugati élet idillikus élőképeként jelennének meg. Itt sincs narratíva, a valóságból kimetszett repetitív cselekvéssorok, mindennapi szituációk elevenednek meg: gyerekek játszanak a természetben, egy nő úszik, közben kutyája követi a mozgását a medence mellett, egy fiatal pár szerelmeskedik, leég egy svédországi hétvégi ház, egy afroamerikai pár vacsorázik egy New York-i klubban... Mindegyik jelenet magában hordozza a narratíva lehetőségét, de helyette az ismétlődés destruktivitását mutatja be, amint az kiüresedik, jelentés nélkülivé válik. A mű születésének a körülményei is ebből a felismerésből eredtek: Kjartansson a reptérről New Yorkba menet a taxiban ült, miközben a *Careless Whisper* című szám szövege a rádióban, ami a mindent elárasztó nyugati kultúra utantató érzésével töltötte el. Az ismétlésben rejlő potenciált, az abszurditásig fokozott repetitív cselekvés pólusait mutatják meg Kjartansson munkái.

RAGNAR KJARTANSSON:

Gyötrelmek, 2013-2014,
6 órás performansz a The National
együttessel a főszerepben,
VW Dome, MoMA PS1, New York,
2013. május 5. 18:00,
egycsatornás videó, 06:09:35
HUNGART © 2017

